

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kuntien rahoitus ja soten talousvaikutukset

Pohjois-Pohjanmaan maakuntapäivät

2.11.2021

Finanssineuvos Markku Nissinen

VM/Kunta- ja aluehallinto-osasto

Sote-uudistus

Esityksen sisältö

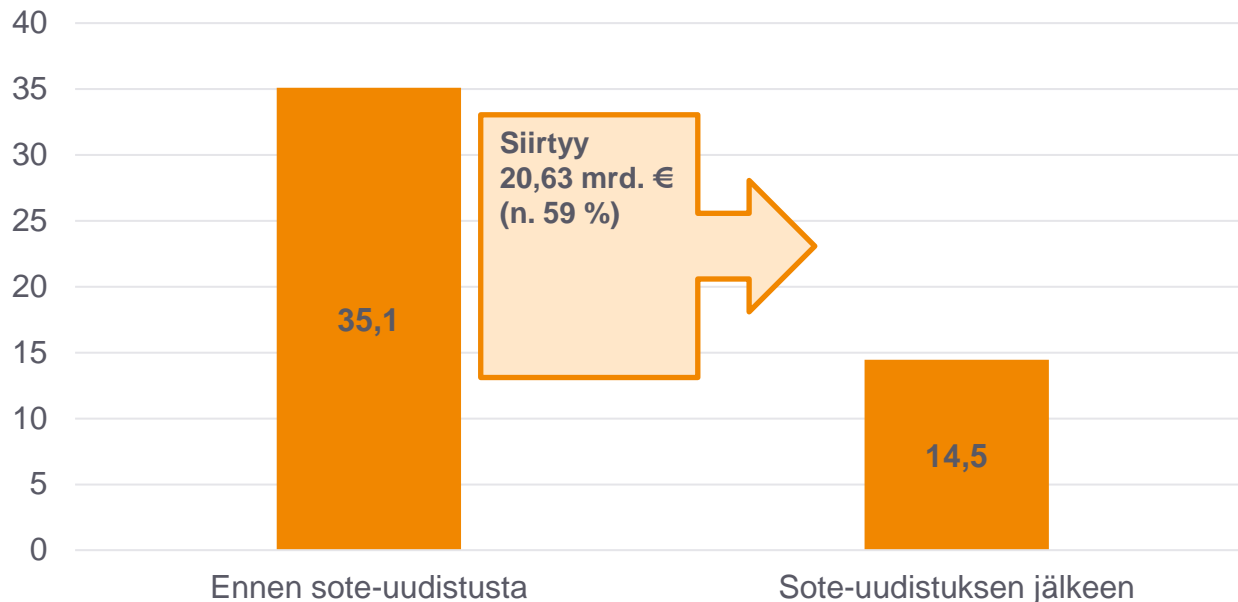
- Mitä tehtäviä ja kustannuksia kunnilta siirtyy?
- Mitä tuloja kunnilta siirtyy?
- Mitä vaikutuksia siirroilla on kuntien talouteen erityisesti käyttötalouden näkökulmasta?
- Miten taloudellisia vaikutuksia on kohtuullistettu ja millainen on uusi valtiosuusjärjestelmä?

Uudistuksella merkittävät vaikutukset kuntien toimintaan ja talouteen

- Kunnista hyvinvointialueille siirtyy sosiaali- ja terveydenhuollon sekä palo- ja pelastustoimen tehtävät
- Kuntien lakisääteiset tehtävät (ns. valtionosuustehtävät) ovat jatkossa :
  - Varhaiskasvatus
  - Esi- ja perusopetus
  - Kirjastot
  - Yleinen kulttuuritoimi
  - Taiteen perusopetus
- Lisäksi yleinen toimiala, tekninen toimi ja vapaaehtoiset muut tehtävät

Toimintakate (nettokustannukset) ennen ja jälkeen sote-uudistuksen, arvio vuoden 2022 tasossa

Toimintakate (+ poistot) ennen ja jälkeen sote-uudistuksen, mrd. euroa

- Sote-palveluihin liittyvät kustannusten kasvupaineet poistuvat kunnilta.
- Toisaalta esim. talouden tasapainottamiskeinot rajallisemmat kuin nykyisin.

Kunnista siirretään hyvinvointialueille koko maan tasolla yhtä paljon kustannuksia ja tuloja

Siirtyvät sote-palvelujen ja pelastustoimen kustannukset 20,63 mrd. euroa

Siirrettävät valtionosuudet
7,16 mrd. euroa

- Soten osuus laskennallisista kustannuksista ja lisäosista, yht. 5,34 mrd. euroa
- Lisäksi 70 % veromenetysten korvauksista, yht. 1,84 mrd. euroa

Siirrettävät verotulot
13,5 mrd. euroa

- Yhteisöverosta siirretään n. 0,67 mrd. euroa
- Kunnallisveron tuottoa alennetaan 12,8 mrd. euroa; kaikkien kuntien kunnallisveroprosentteja alennetaan 12,39 %-yksiköllä

PERIAATE:

Kuntien väliset kunnallisveroprosenttien vaihteluvälit ja kuntalaisten veroasteet pysyvät ennallaan 12,39 %-yksikön (arvio) siirron jälkeen.

Kunnallisveroprosentin leikkaus

Siirtyvät kustannukset	20,63 mrd. €
Leikattava valtionosuus (sote-osa)	-5,32 mrd. €
Leikattava veromenetysten kompensatio (70 %)	-1,84 mrd. €
Leikattava yhteisövero (-1/3)	-0,67 mrd. €
Kunnallisverosta leikattavaksi jäävä osuus (n. 12,39 %-yks.)	-12,8 mrd. €

Kunnallisverosta leikattava osuus määräytyy ensi vaiheessa laskennan lopputulemana ja muuttuu siirtyvien kustannusten, valtionosuuksien, veromenetysten kompensatian ja yhteisöveron muuttuessa.

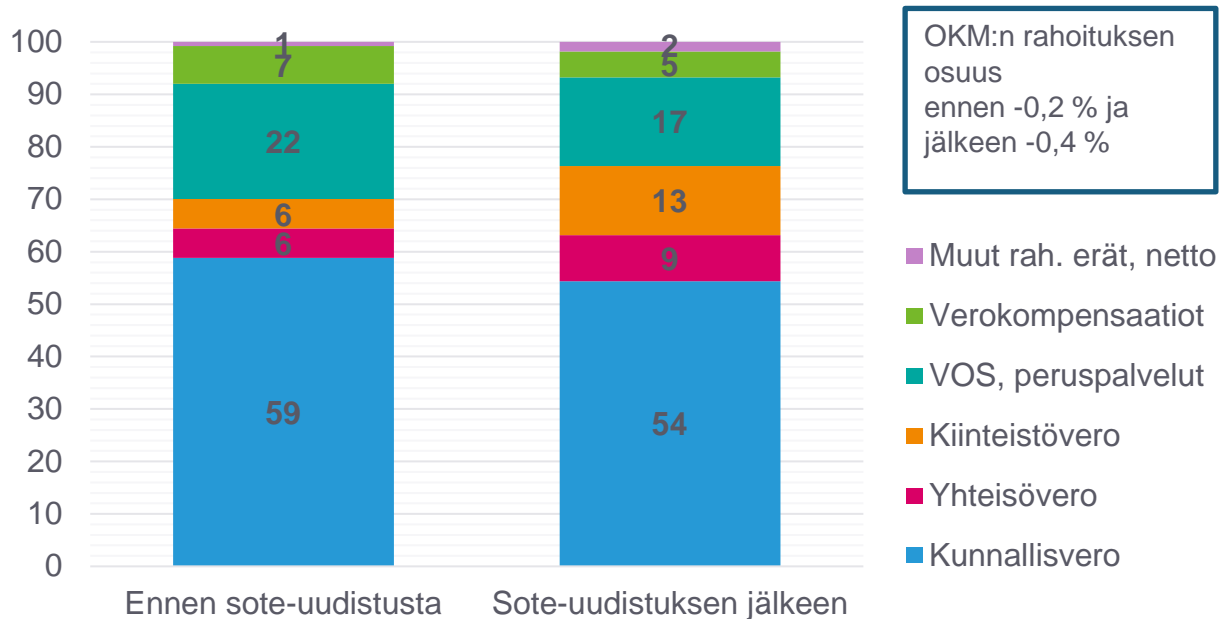
Tulojen eli rahoituksen siirto kunnilta hyvinvointialueille

- Kunnallisveroprosentin tasasuuri alentaminen edellyttää ansiotuloverorasituksen siirtämistä valtionverotuksen puolelle
- **kuntalaisten ansiotuloverotus (verorasite) pysyy ennallaan** (lähes täysin). Myös kuntien välinen **kunnallisveroprosenttien vaihteluväli** pysyy ennallaan.
- Mikäli kunnallisveroa siirrettäisiin kuntakohtaisesti siirtyvää kustannusta vastaavasti, johtaisi se kuntalaisten verotuksen suuriin muutoksiin (valtion verotus ei voi poiketa alueellisesti).
- Kunnilta siirrettävät kustannukset ja tulot määritetään sote-uudistuksen voimaantulovuotta edeltävän vuoden tasossa.

Kuntien tulorakenne ennen ja jälkeen sote-uudistuksen, arvio vuoden 2022 tasossa

Kuntien tulorakenne ennen ja jälkeen sote-uudistuksen, %-osuuksittain

- Kunnallisvero on uudistuksen jälkeenkin merkittävin tulonlähde, yli 50 %.
- Kiinteistöveron suhteellinen osuus kasvaa selvästi (josta ei tehdä siirtoja hyvinvointialueisiin).

Soten vaikutukset kunnan talouteen vaihtelevat lähtökohtaisesti merkittävästi

- Muutoksia kuvataan talouden **tasapainotilan muutoksella**, jolla tarkoitetaan **vuosikatetta poistojen jälkeen** (käyttötulojen ja -kustannusten erotus).
- Siirtyvät kustannukset voivat poiketa yksittäisen kunnan kohdalla merkittävästi siirtyvistä tuloista, koska:
  - A) sote-kustannuksissa on suuri vaihteluväli (n. 2 600 €/as – n. 7 500 €/as)
  - B) kunnallisveron tuotossa on suuri vaihteluväli (n. 110 €/as – n. 400 €/as)
  - C) yhteisöveron jako-osuuksissa on suuri vaihteluväli
  - D) tulojen tasausjärjestelmässä on suuret muutokset verotulojen vähenemisen seurauksena (tasausraja alenee -> tasauslisät pienenevät merkittävästi).
- Muutoksia kohtuullistetaan:
  - 1) Siirtyvien kustannusten ja tulojen erotuksen **muutosrajoitin** (+/- 60 % erotuksesta)
  - 2) 5 vuoden porrastetusti aleneva siirtymätasaus ja toistaiseksi **pysyvä muutostasaus (muutos enintään +/- 60 €/asukas eli n. 0,6 vero-%-yksikön tuoton)**
  - 3) *Lisäksi tulojen tasausjärjestelmän esitettävät muutokset (tasauslisä- ja vähennysprosentteihin) tasaavat osaltaan muutoksia.*

Uusi valtionosuusjärjestelmä (1/4)

- Rakenne sama kuin nykyisin (tarve-erojen ja tulojen tasaus)
- Tarveperustaisesta osasta poistettu ns. sote-osat (mm. sairastavuus ja aikuis- ja vanhusväestö sekä osa muista kriteereistä)
- Kriteerit muutoin samat kuin nykyisin, mutta **uutena hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa** (100 milj. €) ja **asukasmäärän kasvuun** perustuva lisä (n. 29 milj. €), jolla vastataan väestömäärän kasvun aiheuttamaan palvelutarpeen lisäykseen
- Eräiden nykyisten kriteereiden (esim. syrjäisyyskerroin) laskentatapaa tarkistetaan hieman sekä yhtenäistetään sekä poistetaan eräitä aiempia tasausjärjestelyjä
- Suurimmat muutokset tulojen tasausjärjestelmään:
  - **tasauslisä-% nostetaan nykyisestä 80:stä 90 %:iin** sekä
  - **tasausvähennys-% lasketaan nykyisestä vähintään 30:stä kiinteään 10 %:iin.**
  - Lisäksi **kiinteistövero** sisällytetään 50 %:n osuudella tulojen tasauksessa huomioitaviin verotuloihin. Voimalaitosten osalta tasauksessa huomioidaan vain ydinvoimalaitokset ja niiden veroprosentteina käytetään tasauksen laskennassa yleistä (keskimääräistä) kiinteistöveroprosenttia.

Uusi valtionosuusjärjestelmä (2/4)

- Kuten edellä todettiin, järjestelmän perusrakenne pysyy samana.
- Uusina kriteereinä:
  - 1) **Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa** n. 100M€ painolla → koostuu sekä tulos- että prosessi-indikaattoreista
  - 2) **Asukasmäärän kasvun lisäosa** n. 29M€ painolla → Lisäosaa maksettaisiin kunnille, joiden kolmen vuoden asukasmäärän vuosittaisten muutosprosenttien keskiarvo on positiivinen. Lisä myönnettäisiin ilman porrastuksia.

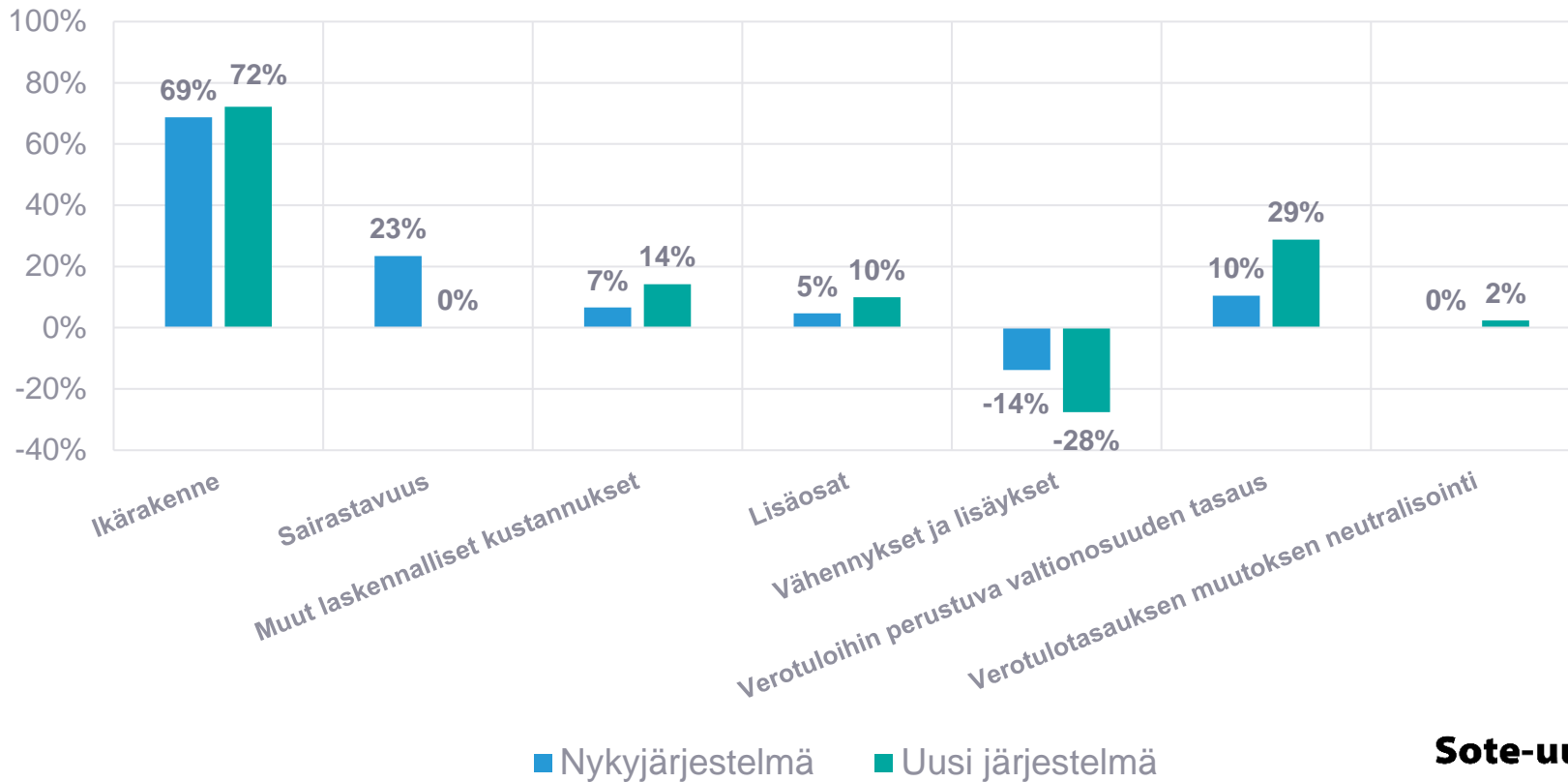
Uusi valtionosuusjärjestelmä (3/4)

- Laskentatapaa ehdotetaan muutettavan osassa ”vanhoista” kriteereistä.
- **Syrjäisyyden lisäosa**
  - Ehdotetaan laskettavan tiestön, ei linnuntien mukaan kuten nykyään
  - Paino kasvaa n. 20M€ ja se rahoitetaan vos%:n kautta (€/as)
- **Työpaikkaomavaraisuuden lisäosa**
  - Ennen vertailu maan alimpaan arvoon, nyt maan keskiarvoon
- **Koulutustaustakerroin**
  - Ennen vertailu maan alimpaan arvoon, nyt maan keskiarvoon
- **Vieraskielisyys**
  - Ennen vertailu maan alimpaan arvoon, nyt vieraskielisten määrän mukaan

Uusi valtionosuusjärjestelmä (4/4)

- Poistetaan / viedään vo%:iin aiempia tasauselementtejä
- *Valtionosuusjärjestelmämuutoksen tasaus (33 §)*
- *Työmarkkinatuen ja toimeentulotuen huomioon ottaminen valtionosuudessa (34 §)*
- *Työmarkkinatuen rahoitusvastuun siirrosta aiheutuvien kustannusten kasvun tasaus (34a §)*

Valtionosuuden osatekijöiden suhteelliset osuudet

Kuntatalouden kestävyydestä sote-uudistuksen jälkeen

- Yhdenkään kunnan tasapainotilan muutos poikkileikkaustilanteessa ei ylitä yhden kunnallisveroprosentin tuottoa (muutos max n. **0,6 %-yks.**)
- Sote-tehtävien kustannusten (merkittävät) kasvupaineet poistuvat kuntien harteilta -> lisää myös ennakoitavuutta.
- Kunnallisveroprosentin tuotto hieman paranee (keskimäärin n. +10 €/asukas) ja mahdollinen veronkorotus tuo suhteessa budjetin kokoon enemmän tuloja kuin nykyisin.
- Budjetin puoliintumisen vuoksi talouden tasapainottamiskeinot ovat rajallisemmat kuin nykyisin.
  - Jos kunnalla on jo ennen uudistusta talousvaikeuksia, tilanne voi olla haastava.
- Velat säilyvät ennallaan (pl. osa konsernivelasta poistuu), joten suhteellinen velkaantuneisuus tuplaantuu.
  - Oleellista ovat kuitenkin **käytettävissä olevat tulot** (= tulot – kustannukset), johon enintään +/- 60 €/asukas muutos.

Pöytäkirjamerkintä/kirjaukset

- Sote-maakuntien perustamisen lähtökohtana on ollut veronmaksajien yhdenmukainen kohtelu ja verotuksen kiristymisen estäminen uudistuksen voimaantullessa. Kuntien valtionosuusjärjestelmään ehdotetaan tehtäväksi uudistuksen yhteydessä vain välttämättömät muutokset. **Uudistuksen jälkeen valtionosuusjärjestelmän kehittämistarpeita arvioidaan suhteessa kuntien jäljelle jääviin tehtäviin ja toimintaympäristön muutoksiin.**
- Hallitus sopi syksyn 2020 budjettiriihessä käynnistävänsä virkatyönä kokonaistarkastelun kuntien rahoituksesta mukaan lukien valtionosuusjärjestelmä, tehtävistä, kuntien välisestä yhteistyöstä ja rakenteesta sekä erikokoisten kuntien roolista tulevaisuudessa. **Hallitus tekee kokonaistarkastelun kuntien rahoitusjärjestelmästä ja sitä kehitetään siten, että edistetään kuntatalouden kestävyyttä ja vakautta ja turvataan mm. kasvavien kuntien investointikykyä.**

Ajankohtaisia kysymyksiä

- Sote-kustannusten budjetointi sekä vaikutukset kuntien ja hyvinvointialueiden rahoitukseen
- Kunnan taloudellinen asema ennen sote-uudistusta ja sen jälkeen
- Sote-siirron tasapainottaminen kuntien ja välillä, ”kustannusneutraalisuus”

Kiitos!